

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

K DALŠÍMU ROZVOJI SOCIOLOGIE ZEMĚDĚLSTVÍ A VENKOVA

Z iniciativy výboru sekce sociologie venkova čs. sociologické společnosti a komise sociologie odboru ekonomiky, organizace a řízení ČSAZ se dne 27. 10. 1982 konal v Praze celostátní pracovní seminář k dalšímu rozvoji sociologie zemědělství a venkova. Byl svolán se záměrem shromáždit zástupce všech pracovišť, která se v ČSSR zabývají sociologií zemědělství a venkova, navázat na nedávný celostátní sjezd čs. sociologů, zhodnotit stav sociologického poznání na tomto úseku, posoudit potřeby a vylíčit perspektivní úkoly, které bude sociologie zemědělství a venkova řešit v procesu realizace závěrů XVI. sjezdu KSČ.

V historicky krátké době prošlo zemědělství řadou revolučních přeměn. Od základu se změnila sociálně třídní struktura pracujících, změnil se charakter a obsah zemědělské práce, roste kvalifikační úroveň pracovníků, postupně dochází k vyrovnávání rozdílů mezi prací fyzickou a duševní, mezi prací v průmyslu a v zemědělství. Zásadně se změnily i podmínky života na vesnici a životní styl zemědělského obyvatelstva. Tento komplexní, dynamický a současně také složitý proces sociálně ekonomických přeměn postupně naplňuje cíle budování vyspělé socialistické a komunistické společnosti tak, jak je svého času odhalili přední myslitelé dělnického revolučního hnutí a jak jsou dále rozvíjeny marxisticko-leninskou teorií.

Současné změny v rozvoji zemědělství a venkova kladou vysoké nároky na další rozvoj sociologického poznání v této oblasti. Nově se aktualizuje potřeba větší hloubky sociologického poznání, vysoké nároky se kladou na ideovou a odbornou vyspělost a vlastnosti lidí, kteří se sociální problematikou zabývají. Sociologické výzkumy by měly dát odpověď nejen na otázky příčin a souvislostí sociálních jevů a procesů, ale i na to, jak tyto procesy a jevy cílevědomě měnit, jak je účinněji a přesněji řídit. Organizátoři semináře proto také právem očekávali od tohoto reprezentativního fóra nejen náročné zhodnocení vykonané práce, ale i neformální příslib, že výzkum a rozvoj teoretického poznání v této nesporně důležité a složité oblasti napomůže tomu, abychom učinili další krok na cestě výstavby rozvinuté socialistické společnosti.

Seminář zahájil předseda sekce sociologie venkova čs. sociologické společnosti ing. M. Jiříčka, CSc. Nejprve podal zevrubnou informaci o činnosti sekce, která v současné době sdružuje 72 odborníků, seznámil přítomné s výhledovou koncepcí činnosti sekce do konce 7. pětiletky a předložil k úvaze řadu námětů k dalšímu zkvalitnění její činnosti. Na příkladech uvedl, kam a jak je třeba zaměřit odbornou práci sociologů zemědělství a venkova, a současně přislíbil, že sekce vytvoří všechny předpoklady k tomu, aby výsledky práce sociologů byly uplatněny ve prospěch dalšího rozvoje zemědělství a celé naší společnosti.

Ve svém vystoupení mimo jiné uvedl, že společenské vědy na celém světě stojí v posledním desetiletí před úkolem přispět k hlubšímu pochopení společenské reality s cílem umožnit řízení sociálních procesů. V socialistických zemích jde především o zdokonalování plánování a řízení procesu budování rozvinuté socialistické společnosti. Soustředění pozornosti na zdokonalení systému plánování vůbec a jeho sociální stránky zvláště je dáno objektivními vývojovými změnami v ekonomické sféře, nicméně pro koncipování záměru je rozhodující stav poznání marxisticko-leninských společenskovědních disciplín, zejména marxistické sociologie.

Jestliže v počátcích industrializace čerpal společenský systém z rozsáhlých extenzivních zdrojů růstu, pak počátek vědeckotechnické revoluce i akcelerace vědy a techniky znamená rychlé vyčerpání těchto tradičních a poměrně snadno mobilizovatelných zdrojů. V socialismu však vyčerpání extenzivních zdrojů růstu nenabývá charakteru vzniku různých bariér. Intenzivní vnitřní zdroje růstu jsou mobilizovatelné na základě soustavného zdokonalování sociálních podmínek všestranného rozvoje pracujících, na základě zdokonalování systému řízení především v sociálních parametrech národohospodářského plánu. Konečným cílem v této etapě proto bude vypracování modelu sociálního plánování v zemědělství, a to nejen v podnikové, ale i v nadpodnikové a oblastní sféře.

V této souvislosti je třeba věnovat pozornost celému komplexu podmínek rozvoje výrobních sil a výrobních vztahů. V důsledku přeměn ve výrobních vztazích,

výrobních silách a ve společenském a ekonomickém postavení pracujících v zemědělství a na venkově došlo ke změnám stylu života lidí a dochází i ke změnám v utváření venkovských sídlišť, v životních podmínkách a životním prostředí na vesnici. Řešení občanské a technické vybavenosti vesnice se stalo celospolečenskou záležitostí, vyžaduje územní koordinaci při nezbytném centrálním plánování a řízení. Například bytovou výstavbu na venkově nemůžeme chápat jen jako „řešení bytového problému“, ale jako problém vytváření podmínek rozvoje výrobních sil.

Také prostředí, v němž se uskutečňují výrobní procesy v zemědělství, se mění. Je to prostředí, které je spojeno s širokou a náročnou problematikou, neboť člověk tu pracuje s živými organismy v přírodním či umělém prostředí. Jestliže úkol dalšího rozvoje zemědělské výroby je nerozlučně spjat s všestranným rozvojem pracovníků v zemědělství, pak musí být i prostředí, kde tuto výrobu realizuje, věnována zvýšená a systematická pozornost. Nejde jen o otázky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ale i o systematický rozvoj závodního stravování, preventivní zdravotní péče, rekreace apod.

V oblasti společenských vztahů je dlouhodobým strategickým cílem sladění zákonitých vývojových tendencí sblížování dělnické třídy a družstevního rolnictva, odstraňování podstatných rozdílů mezi městem a vesnicí, průmyslem a zemědělstvím. V tradičním způsobu života rolníka v minulosti se hranice mezi pracovním a mimopracovním časem vzhledem k tomu, že neexistovala pevně stanovená pracovní doba, stíraly. V dnešní koncentrované, socialisticky organizované a řízené zemědělské velkovýrobě jsou otázky pracovního a mimopracovního času řešeny na obdobných principech jako v ostatních odvětvích národního hospodářství. S tím však souvisí také vytváření podmínek pro jeho další rozšiřování a využití.

Všechny dosažené výsledky v rozvoji socialistické zemědělské velkovýroby jsou významným úspěchem v naplňování sociálních a životních jistot pracovníků. Přesto bude třeba v dalším období cílevědomě a plánovitě řešit ještě řadu konkrétních úkolů. Jako prioritní se ukazují především tyto úkoly:

- komplexní řešení systému zdravotní péče o pracovníky, zejména v odvětví zemědělství;
- řešení občanské vybavenosti obcí v návaznosti na integrační procesy v zemědělství;
- další rozvoj péče o vybrané skupiny pracujících, zejména starodůchodce, ženy a mládež;
- zajištění bytů a správné rozmístění dostatečných kapacit dětských předškolních zařízení;
- zvyšování kvalifikace pracovníků zejména v dělnických profesích a jejich rekvalifikace návazně na technický rozvoj;
- dořešení kapacit a kvality závodního stravování pracujících;
- komplexní řešení dopravy pracujících do zaměstnání v souvislosti s vytvářením větších výrobních celků a specializací výroby;
- vytváření komplexních podmínek pro cílevědomé využívání volného času pracujících.

Za komisi sociologie odboru ekonomiky, organizace a řízení ČSAZ promluvil v navazujícím úvodním vystoupení ing. Z. Krůček, CSc., vedoucí odboru ekonomického a sociálního rozvoje ZPoK ve VÚEZVž Praha. Komisi se v uplynulých letech podařilo vykonat hodně prospěšné a dobré práce pro rozvoj vědní disciplíny sociologie. V současné době pracuje v komisi pod vedením jejího předsedy, prof. J. Kabrhela, člena předsednictva ČSAZ a vedoucího katedry zemědělské politiky na VŠP ÚV KSČ. 24 členů, převážně vedoucích pracovníků vědeckovýzkumné základny, centrálních orgánů, vysokých škol zemědělských a podnikové praxe. Komisi jsou posuzovány všechny klíčové otázky sociálního rozvoje, reprodukce pracovních sil, metod a forem řízení sociálního rozvoje pracovníků v zemědělství apod., k nimž komise předkládá odborná stanoviska a doporučení příslušným orgánům.

Ve svém vystoupení dále mimo jiné uvedl, že realizace závěrů XVI. sjezdu KSČ v oblasti reprodukce pracovních sil vyžaduje soustředit pozornost především na otázky změn profesní struktury a za rozhodující považovat kvalitativní stránku reprodukce pracovních sil. Je tomu tak proto, že úbytek počtu pracovníků při současném růstu materiálových vkladů a produktivity práce musí být nutně doprovázen soustavným zvyšováním kvalifikace. Byl proto vytvořen jednotný systém přípravy mládeže pro dělnická povolání a rozvíjí se komplexní systém výchovy a vzdělávání, jehož cílem je zabezpečit soustavnou připravenost a způsobilost všech pracovníků pro výkon jejich povolání v zemědělství.

S dalším šířením vědeckotechnického rozvoje v zemědělství bude zákonitě vznikat řada dalších a značně složitých problémů. Tyto problémy je nutné řešit nejen

z hlediska techniky, technologie, organizace či ekonomiky, ale i z hlediska sociálních důsledků a optimálního uplatnění lidského činitele ve výrobě. Velmi účinné v tomto ohledu je soustavné využívání ergonomických poznatků při organizaci práce, uspořádání pracovišť i při tvorbě a ochraně životního prostředí. Výsledkem řešení musí být komplexní návrhy na zlepšení pracovních podmínek v zemědělství a jedním z konkrétních opatření v současné době je realizace zásad zdokonalení zdravotní péče o pracovníky v zemědělství.

Při výzkumu životního způsobu je nutné věnovat zvýšenou pozornost rozpracování zákonitostí a tendencí rozvoje socialistického způsobu života v etapě strukturálních přeměn zemědělství, analýze objektivních podmínek rozvoje a vazeb mezi jednotlivými činiteli socialistického způsobu života a formulaci cílových představ a dlouhodobého programu jeho rozvoje v podmínkách čs. zemědělství. Řešení úkolu musí probíhat v úzké návaznosti na řešení problematiky sociálního rozvoje, je nutné soustředit pozornost na pracovní aktivity, konzumní aktivity, aktivity rodinného života a na vztah člověka k podniku a ke společnosti. Zvláštní pozornost je třeba věnovat demografickým a sociálně třídním aspektům života na venkově, třídě družstevních rolníků a tendencím jejího sblížení s dělnickou třídou.

V roce 1983 se komise sociologie ve spolupráci se sekci sociologie venkova čs. sociologické společnosti zaměří na tyto hlavní problémové okruhy:

- na problematiku rozvoje vnitrodružstevní demokracie v čs. zemědělství;
- na vyhodnocení účinnosti programů a plánů kádrového, personálního a sociálního rozvoje;
- na problematiku tvorby normotvorné základny řízení sociálního rozvoje v zemědělství;
- na otázky reprodukce a výchovy pracovníků;
- na zhodnocení trendů v odměňování z hlediska motivace lidského činitele v zemědělství;
- na nejnovější poznatky z oblasti výzkumu sociálního rozvoje ZPoK.

S meritorním příspěvkem vystoupil na semináři náměstek ministra zemědělství a výživy doc. dr. J. Kočí, CSc. Nejprve poukázal na to, že sociologický výzkum má v našem resortu dlouhou tradici, stal se postupně významným základem pro naši společenskou praxi a je možno navázat na řadu pozitivních výsledků. Jménem vedení federálního ministerstva zemědělství a výživy ocenil práci, který byl na tomto úseku vykonán, a uvítal iniciativu komise sociologie a výboru sekce sociologie venkova uspořádat seminář tohoto druhu a s tímto zaměřením. Jak řekl, nové a náročné požadavky nás totiž nutí neuspokojovat se s dosaženým, ale znovu a stále hlouběji se zamýšlet nad současností a jejím dalším vývojem.

Ve svém vystoupení se zaměřil zejména na problematiku praktické aplikace zdokonalené soustavy plánovitého řízení zemědělství. Změny, k nimž dochází, nemají mít charakter běžných úprav ekonomických nástrojů, ale mají mimo jiné navodit zcela novou situaci pro činnost a kvalitativně nové vztahy mezi státně hospodářskou a chozrasčotní sférou řízení. Dosažení sledovaných záměrů je tedy závislé na tom, jak bude řídicí sférou od centra až po podnik pochopen jejich smysl, s jakou důsledností budou přijatá opatření realizována, a konečně i s jakou erudovaností budou schválené principy dále domýšleny a rozvíjeny, aby se naplnila jejich podstata. Svými prostředky k tomu musí přispět i sociologický výzkum.

Prvé zkušenosti ukazují, že nepůjde o úkol snadný a musíme si přiznat, že nám jeho řešení prozatím neusnadňuje ani naše teorie, ani výzkum, neboť ani zde nenacházíme jednoznačnou a kvalifikovanou odpověď na mnohé otázky spojené s obsahovými změnami v řízení. Klíčovým problémem se jeví vymezení postavení obou relativně samostatných sfér řízení — státní hospodářské a chozrasčotní — a vztahů mezi nimi. Složitost a citlivost problému spočívá v tom, že se z pochopitelných důvodů nemůžeme vzdát centrálního usměrňování a řízení chozrasčotní sféry. Naproti tomu všechny dosavadní zkušenosti nasvědčují tomu, že činíme-li chozrasčotní sféru řízení pouhým výkonným článkem na ose centrálního řízení, přináší to s sebou nejen snižování odpovědnosti řídicích článků chozrasčotní sféry, oslabování jejich aktivit, ale má to i závažné důsledky pro růst socialistického uvědomění pracovních kolektivů, pro jejich vztah k práci a socialistickému vlastnictví.

Podnik není pro nás proto pouze právním či hospodářským subjektem, ale současně i seskupením lidí, jimž jsou přisuzovány zcela konkrétní funkce v systému. Mluvíme-li tedy o změnách v postavení podniku, máme na mysli především také změny v postavení a úloze vnitřně strukturovaných skupin lidí, kteří jednak ve svém podnikovém souhrnu, jednak ve své vnitřní diferencovanosti mají plnit poslání vymezené jim společenskou dělbou práce, současně však představovat a ztě-

lesňovat i to, čím jsou, tj. socialistické společenské výrobce, představitele společnosti spějící ke komunismu.

Právě proto, že změnami v systému řízení jsou sledovány hlubší záměry než jen změny v nástrojích a mechanismu řízení, že tyto změny musíme pojímat v jednotě s úsilím o celkové prohloubení socialistických principů nejen v ekonomice a celkovém životě společnosti, ale i ve vědomí lidí — socialistických výrobců, má pro nás mimořádný význam ujasnění si všech aspektů, které je třeba brát v úvahu při utváření nejen podniků jako hospodářských subjektů, ale i pracovních kolektivů uvnitř těchto podniků jako subjektů budujících rozvinutou socialistickou společnost.

A právě v tom očekáváme pomoc vedle ekonomického výzkumu také od výzkumu sociologického. Vyžaduje to prověřit dosavadní úkoly sociologického výzkumu i z těchto hledisek. Přitom hlavní problém nespočívá ani tak ve změnách jeho současného zaměření, jako spíše v tom, že by mělo jít o dosažení jeho větší hloubky. Aniž by byla oslabena pozornost jevovým problémům a formalizaci závěrů pro potřeby praxe, je třeba podložit tyto závěry hlubším poznáním příčinných souvislostí, jejichž respektování nás musí dovést k cílovým záměrům rozvoje naší společnosti.

Nevyhneme se asi ani tomu, abychom nepřehodnotili některé dosavadní závěry sociologického výzkumu a na mnohé problémy se podívali nově, z hlediska programových záměrů rozvoje naší společnosti a potřeb hlubšího poznání jeho zákonitostí. Půjde zejména o závěry o cestách a formách sblížování dvou forem socialistického vlastnictví a tím i o sblížování dvou socialistických tříd, dělnické třídy a třídy družstevního rolnictva, na základě nichž jsou pak koncipovány i náměty a návrhy na praktická opatření v hospodářské politice, v oblasti organizace a řízení i v sociální oblasti. Naznačená problematika ukazuje, před jak náročnými a složitými úkoly stojí nejen naše řídicí praxe, ale i výzkum.

O úkolech sociologie při plánování a řízení sociálního rozvoje pracovníků hovořil PhDr. S. Beneš, pracovník ekonomického odboru FMZVŽ. Je to oblast, kde díky tvůrčímu a angažovanému přispění sociologie byl v uplynulém období vykonán velký kus práce, kde byla přijata řada účinných opatření, ale kde ještě také mnohé úkoly čekají na své řešení. Realizaci přijatých opatření došlo k nespornému zvýšení úrovně sociálního rozvoje pracovníků i k obsahovému rozšíření sociálních činností podniků. V období 6. pětiletky se podniková sociální politika v rozhodující míře zaměřila na zlepšování materiálních podmínek práce a života pracovníků. Vysoké dynamiky sociálního rozvoje bylo dosaženo ve zlepšování sociální struktury pracovníků, zejména z hlediska vzdělávání a kvalifikace, rozšířila se kapacita závodního stravování, poměrně vysokého stupně rozvoje dosáhla závodní rekreace, byla řešena problematika bydlení a ubytování pracovníků, problematika výstavby dětských předškolních zařízení apod.

Naše poznatky získané systematickým výzkumem obsahových a metodických stránek sociálního plánování ukázaly však i některé závažnější problémy. Především se nedaří důsledněji řešit prioritní sociální úkoly v oblasti materiálních pracovních podmínek, včetně zdokonalení systému zdravotní péče o pracovníky. Nepodařilo se také snížit rozsah nežádoucí fluktuace pracovníků, zejména ve státním sektoru zemědělství a v potravinářském průmyslu, nedostatečný je pokles počtu pracovníků na rizikových pracovištích, včetně žen vykonávajících práce ženám zakázané, velmi závažné problémy je třeba řešit v oblasti stabilizace a reprodukce pracovních sil, motivace apod. Metodiku sociálního plánování bude třeba dále zdokonalit také z hlediska využívání směrných čísel, sociálních normativů, dokompletování informační soustavy a evidence. Bude třeba se zamyslet i nad publikační činností, kde musí platit především zásada účelné pomoci podnikům, jimž je třeba ukázat konkrétní cesty, jak optimálně a s jakou intenzitou nových nástrojů sociálního plánování využívat.

Sociologický výzkum ukázal, že při celkovém zvýšení dynamiky sociálního rozvoje a obsahovém rozšíření sociálních činností podniků se nepodařilo snížit vzájemné diference mezi podniky, mezi oblastmi a určitě zaostávání úrovně péče o pracovníky se ukazuje i při srovnávání resortu zemědělství a výživy s některými jinými odvětvími národního hospodářství. Tyto nepříznivé tendence bude třeba hlouběji analyzovat, hledat detailnější vazby ekonomického a sociálního rozvoje v konkrétních podmínkách, zobecňovat závěry a formulovat návrhy na účinná opatření. Sociologická analýza musí posoudit nejen motivační účinky zdokonalené soustavy plánovitého řízení zemědělství jako celku, jejích vnitřních mechanismů, ale také praktickou realizaci sociální politiky v nových ekonomických podmínkách. Bude třeba v dostatečném předstihu signalizovat potřeby řešení sociální problematiky, realizo-

vat případové studie k získání objektivní argumentace a hledat další možnosti uplatnění sociologie v praxi plánovitého řízení sociálního rozvoje.

Pro řešení aktuálních úkolů v oblasti sociologie zemědělství a venkova jsou vytvořeny dobré předpoklady. Můžeme především konstatovat, že sociologický výzkum se pro období 7. pětiletky v souladu s příslušnými stranickými a státními usneseními i potřebami resortu orientoval na řešení společensky i vědecky závažných témat, ať již jde o problematiku sblížování tříd a sociálních skupin a rozvoj jejich socialistického způsobu života, nebo o problematiku pracovních a životních podmínek v zemědělství a na venkově, o problematiku pracovní motivace, sociálního plánování a řízení a celou řadu dalších. K potřebné orientaci nesporně přispěla činnost komise sociologie i sekce sociologie venkova.

Můžeme také dále konstatovat, že návazně na předchozí pětiletku se prohloubila spolupráce vědeckovýzkumné základny s orgány hospodářského řízení i společenskými orgány ROH a SDR. V dalším období musí být upevněny a prohloubeny všechny pozitivní tendence, které jsme založili v minulých letech; těsné sepětí s praxí, úsilí o zefektivnění a zkvalitnění výzkumů a jejich výstupů, zvýšení ofenzivnosti a užitečnosti sociologie při řešení složitých otázek sociálního rozvoje pracovníků našeho resortu.

V dalším jednání semináře se diskuse zaměřila hlavně na problematiku řešení plánovaných výzkumných úkolů na jednotlivých pracovištích resortní vědeckovýzkumné základny. O výzkumu zdokonalení nástrojů řízení sociálního rozvoje a vytváření normativní základny v rámci programů a plánů kádrového, personálního a sociálního rozvoje hovořila ing. E. Němcová (VÚEZVž Praha).

Na některé problémy a možnosti formování socialistického životního způsobu pracovníků v zemědělství poukázala ve svém vystoupení ing. dr. V. Charitová (VÚEZVž Praha).

Součástí sociologických výzkumů na tomto pracovišti je také problematika vědeckotechnického rozvoje, zejména sociální a sociologické důsledky zavádění vědeckotechnického rozvoje a postižení celé oblasti formování postojů pracovníků k nové technice. K tomuto tématu referoval dr. ing. J. Šíma, CSc.

Sociologický výzkum se zaměřuje také na problematiku reprodukce pracovních sil v zemědělství a potravinářském průmyslu a na principy jejich motivace. O prakticky využitelných poznatcích na tomto úseku hovořil doc. dr. A. Burian, CSc. (ÚRŘP Brno) a ing. M. Klaková (VÚEZVž Praha).

O teoreticko-metodologických otázkách řešených při výzkumu sociálně ekonomického rozvoje a řízení podniků ve VÚEPP v Bratislavě a o pozitivním přínosu sociologie na těchto úsecích referoval na semináři ing. D. Ságara, CSc.

Další diskutovanou problematikou byly metody a techniky sociologického výzkumu ve specifických podmínkách resortu zemědělství a výživy. K těmto otázkám hovořil P. Kohn, CSc. (VÚEZVž Praha), konstrukcí a fungováním tazatelské sítě VÚEZVž Praha se zabýval ing. J. Mašek, o využívání objektivních metod měření fyzické zátěže pracovníků při řešení výzkumných úkolů VÚEZVž Praha hovořil MUDr. K. Blažek. O využití technik sociologického výzkumu při plánovitém řízení sociálního rozvoje pracovníků ZPoK ve vazbě na územní celky hovořila dr. C. Marková (VÚEZVž Praha).

MUDr. D. Tihelková, CSc., informovala účastníky semináře o poznatcích Institutu hygieny a epidemiologie, týkajících se změn charakteru pracovního zatížení při aplikaci velkovýrobních technologií v zemědělství.

Diskuse na semináři se zaměřila také na problematiku využívání sociologických poznatků v praxi, zejména v podnikové řídicí práci a politickoorganizační práci odborových orgánů a orgánů SDR. K tomuto tématu hovořil ing. K. Janotka, člen výboru sekce sociologie venkova, a ing. V. Šmatlák, pracovník ČV SDR. I s těmito diskutovanými problémy je třeba se v dalším období kriticky vypořádat, aby sociologie byla i nadále pocíťována jako prospěšný a třeba i nepostradatelný nástroj řízení.

Semináře se zúčastnilo celkem 47 pracovníků resortních vědeckovýzkumných ústavů, členů sekce sociologie venkova, hostů z centrálních orgánů, zástupců podnikové praxe a dalších. Na závěr bylo provedeno celkové zhodnocení. Účastníci konstatovali, že seminář splnil uvažované záměry. Byl získán komplexní a také poměrně detailní přehled o stavu řešení výzkumných úkolů v oboru sociologie zemědělství a venkova a o problémech, kterými se vědecky zabývají jednotlivá pracoviště. Konkretizací řady problémů současného rozvoje zemědělství a venkova se potvrdila nezbytnost dalšího rozvoje vědeckovýzkumné činnosti v tomto oboru sociologie a pro další období byly vytyčeny perspektivní úkoly.

Chceme-li shrnout to podstatné, v čem viděli účastníci a organizátoři semináře další kvalitativní rozvoj sociologie zemědělství a venkova, je to především potřeba zkvalitnění vědeckovýzkumné práce, potřeba přechodu k hlubšímu poznání společenské reality cestou zvýšení teoreticko-metodické úrovně sociologických výzkumů. Je to také potřeba řešení problematiky v dostatečném předstihu a s formulací praktických sociotechnických opatření. Je to konečně také potřeba těsnějšího sepětí a prohlubování spolupráce vědeckovýzkumné základny s podnikovou praxí, se všemi články hospodářského řízení a společenskými orgány. V těchto směrech chce sociologie zemědělství a venkova naplnit závěr XVI. sjezdu KSČ, který je nosným programem společenských věd v 7. pětiletce: „...mnohem efektivněji, intenzivněji a koncepčněji než kdykoliv v minulosti vytvářet teoretické zázemí pro řídicí práci strany a tak se aktivněji účastnit všech zápasů strany o výstavbu rozvinuté socialistické společnosti.“

PhDr. Stanislav Beneš